

Vulnerable i apassionant Església

A propòsit de la conversió de Newman

Antoni M. Serramona d.O.

Prevere de l'Oratori de Sant Felip Neri

John Henri Newman és una personalitat religiosa fascinant, abassegadora i completa; un intel·lectual de pensament sòlid i acurat —d'una gran *finezza* romana, tot i que immers en la religiositat anglicana i la cultura anglosaxona—; un creient de les dues certeses cartesianes/newmanianes: «el meu Creador i jo»; un eclesiàstic anglicà cèlibe i fervorós que, un cop admès dins la confessió catòlica romana, es mantindrà planerament devot i sense afectació (no en va optà per l'Oratori de Sant Felip Neri com a estatus domèstic, espiritual i canònic) fins al final dels seus dies, quan, després d'onze anys de cardenalat, es prepararà a ben morir, sense deixar la ploma, ni la predicació, ni la correspondència. Vint-i-sis volums de *Diaris i correspondència* dels 31 projectats, els reculls de *Sermons* de la seva època anglicana així com de la catòlica, a més de les grans obres, ens donen idea de la personalitat gegantina i de la potència intel·lectual d'aquest home.

Newman és un personatge que omple, pràcticament, tot el segle XIX anglès i romà. El seu pensament abasta un ventall de temàtiques que arriba fins a l'esclat del Vaticà II i més ençà, des de molt abans del Vaticà I amb un corpus immens de teologia fonamental i de frontera, d'apologètica, d'eclesiologia i d'espiritualitat. Si en vida la seva empremta va ser notable, no ha parat de créixer fins a aquest 2010, que el cardenal Newman ha estat beatificat pel papa Benet XVI quan l'Església catòlica viu en l'horitzó missioner i dialogant de la

Fides et Ratio; quan viu immersa en un afany de nova —o segona— evangelització i quan sembla que vol situar-se humilment a l'àgora, en renovat diàleg amb la postmodernitat.

Què deu tenir aquest home que el fa tan actual?

Benet XVI en l'homilia de la beatificació donava una resposta: «El servei concret al qual va ser cridat el beat John Henry incloïa l'aplicació entusiasta de la seva intel·ligència i la seva prolífica ploma a moltes de les més urgents «qüestions del dia»: les seves intuïcions sobre la relació entre fe i raó; sobre el lloc vital de la religió revelada en la societat civilitzada; i sobre la necessitat d'una educació acurada i àmplia».

Pau VI, el 1963, en la beatificació del P. Domenico Barbieri, el religiós passionista que el 9 d'octubre de 1845 havia rebut Newman al si de l'Església catòlica, afirmava: «La seva trajectòria és de les més sublïms, de les més plenes de sentit i la més convincent que hagi recorregut el pensament humà... durant l'època moderna per tal d'arribar a la plenitud de la saviesa i de la pau». O, amb paraules del P. Aureli Boix (traductor i gran coneixedor de Newman): «Prou sabem que ni en Newman ni en cap altre personatge no trobarem respostes prefabricades per a la nostra situació concreta. (...). Les de qui podria ser el patró dels qui cerquen la veritat a les palpentes; dels que pateixen el dubte; dels qui estan oberts a l'amistat i al diàleg personal, per damunt de les diferències ideològiques».

En llegir els escrits de Newman trobem orientació en una societat com la nostra, en la qual la pacífica possessió d'una fe incontestada no sembla possible; en la qual senyoreja el pensament feble, fugaç i inestable, i en què tota veritat és relativa; en la qual impera un irenisme i confusió del pensament; en la qual les conviccions i els principis no son duradors; en la qual es barregen a parts iguals la intolerància i el fonamentalisme, la indiferència i la ignorància religiosa més crassa; en la qual el rigor no és la pauta perquè «no ve d'aquí». Ras i curt: Newman és tot al contrari del fenomen *new age*.

Nascut a Londres el 1801 i mort a Birmingham el 1890, els seus vuitanta-nou anys de vida donen molt de si i omplen la seva biografia en dues meitats quasi simètriques: quaranta-quatre anys viscuts dins

La conversió del jove John Henri a quinze anys és una conversió espiritual: passar de la possessió pacífica i domèstica, heretada o endormiscada de les creences, a la recerca de la veritat, de la Veritat absoluta.

la confessió anglicana i la resta dins la confessió catòlica romana. Al bell mig la seva —diguem-ne— conversió al catolicisme.

L'objecte d'aquesta evocació és presentar uns subratllats d'alguns aspectes del seu pas de l'anglicanisme al catolicisme romà. Per a parlar de les seves «conversions» es fa imprescindible fer referència a la seva vida i a la seva obra. Vida i obra que van íntimament lligades perquè els seus noranta anys s'escolaren entre predicació, escrits i correspondència.

Newman escriu l'*Apologia pro vita sua* (1864), justament per donar raó del seu camí cap a la confessió romana (qui, en canvi vulgui una iniciació suficient a la seva vida i al seu pensament, el remeto a la nota bibliogràfica final) Podem dividir la seva vida en sis etapes.

«Primera conversió»

Pel que fa a la seva biografia, podem preguntar-nos si es pot parlar de conversió en el cas de Newman. O quin sentit té parlar del Newman «convers». La pregunta tindria una fàcil resposta segons Newman mateix que, en el primer capítol de l'*Apologia* i parlant de la seva infantesa i adolescència, explica el canvi de mentalitat que comportà la descoberta fascinant i radical dels misteris de la fe dins la confessió anglicana i des de l'angle d'un calvinisme radical (provenia d'una família entre liberal i hugonota). L'adhesió als misteris de la fe cristiana l'acompanyarà tota la vida, però l'anirà modulant, perfeccionant i transformant, en un exercici ininterromput que serà la clau de la seva existència. Una espiral in crescendo seria un gràfic escaient per a descriure l'itinerari del seu camí intel·lectual i espiritual. Hi ha

dos conceptes clau per a comprendre el camí de Newman, l'atractiu per la veritat i la consciència. Newman s'esbalairia de la frivolitat amb què s'empra en el nostre temps la paraula 'consciència' —tapadora de tots els capricis— que no té res a veure amb el santuari de les pròpies conviccions preses i mantingudes *cum scientià*.

La conversió del jove John Henri a quinze anys és una conversió espiritual: deixar una vida massa plaent i còmoda per una vida més exigent. I passar de la possessió pacífica i domèstica, heretada o endormiscada de les creences, a la recerca de la veritat, de la Veritat absoluta. És el pas del bagatge religiosocultural cap a una fe com a opció personalitzada i conscient que es va fent adulta i pròpiament religiosa. Des d'un context catòlic i meridional diríem que és la típica conversió que es produïa, entre nosaltres, quan hom passava per uns «exercicis espirituals» ben fets, o uns «cursets de cristiandat» i deien que s'havia convertit. Amb la particularitat que en Newman és d'una descoberta de principis, un redescobriment. Si la conversió consisteix en un apartar-se de les contingències, *aversio a creaturis*, per adherir-se a Déu, *conversio ad Creatorem*, la conversió que es pot atribuir al jove Newman és la descoberta de la llusor de la fe que el fascinarà tota la vida. Com tots els adolescents i joves de cada generació, va viure moments d'utopia i de fascinació; en el seu cas, segons explica ell mateix, mentre traduïa uns versos de Voltaire, captivat per la gosadia del pensament d'aquell, va escriure: «que espantós, però que raonable em sembla tot això!». Ho diu en els Escrits autobiogràfics: «Pensava que m'agradaria ser virtuós, però no religiós... I tampoc no veia quin sentit podia tenir estimar Déu».

Supera la crisi amb temps i rigor intel·lectual i moral, guiant-se per la recta consciència i amb l'ajut de la lectura de *La força de la veritat* de Thomas Scott i la *Historia de l'Església* de Milner, lectures que li aporten dues conviccions que el marcaran per a tota la vida: «El creixement és l'única constant de la vida» i la «fascinació pel pou inexhaurible dels orígens, dels Pares de l'Església, de la tradició, de la història». En les descobertes s'insinuen ja les obres cabdals de la seva ploma: la teoria sobre el desenvolupament dels dogmes i l'assentiment religiós als motius racionals de la fe.

Dit amb cautela: és una conversió a la institució eclesial, entesa com a institució-de-la-fe. En un llenguatge potser menys agressiu: és una conversió a les mediacions: a la mediació històrica, a la mediació institucional, en definitiva a la mediació eclesial.

El pastor abrandat

L'itinerari de John H. no ha fet més que començar. L'anomenada «primera conversió» és com el pròleg d'una existència en recerca i conversió constant. Estem mirant de descobrir un home que sap estar en la frontera, però que no viu a la intempèrie. El jove professor i tutor maldarà per accedir a la veritat completa al llarg de tota la vida i a través de tots els mitjans. Resumim-la amb el seu epitafi: «*Ex umbris et imaginibus in lucem*» (Des de la foscor i de les imatges aproximatives cap a la Veritat). Quan el 1879 fou creat cardenal pel novell papa Lleó XIII va triar com a lema «*cor ad cor loquitur*» (El cor parla al cor). Dues expressions que dibuixen a grans trets una personalitat i un estil de vida interior que li permetrà, els darrers deu anys de la seva vida, un assossec i un repòs tranquil com un nen a la falda de la mare, com diu el salm. Mentre estudia al Trinity College (fins a 1820) i quan és membre de l'Oriel College (fins a 1841) viu la radicalitat de la fe en pacífica possessió, però amb la inquietud per assolir la veritat plena. És talment el cor inquiet d'un Agustí dels temps moderns: «que no descansa fins que no reposa en Déu». Encimbellat en els més alts càrrecs universitaris i amb un prestigi indiscutit, encapçala un moviment que cercava de deslliurar l'Església anglicana de la tutela del poder civil i de retornar-la a les fonts, sobretot de la vida litúrgica. Es tracta de l'anomenat Moviment d'Oxford.

Entre el protestantisme radical que s'ha allunyat de manera patent de la *matriu de la fe* cristiana i la *corrupció del romanisme* hi ha una «Via Media» (una via mitjana) que és la de l'Església (naturalment la seva, l'anglicana), a condició que sàpiga trobar l'entroncament amb

els orígens apostòlics. D'aquí vindrà la descoberta, l'estudi i la passió pels Pares de l'Església, després pel Breviari Romà, per la litúrgia eucarística i sacramental, etc.

Dit amb cautela: el primer esglaó del seu itinerari és una conversió a la institució eclesial, entesa com a institució-de-la-fe. En un llenguatge potser menys agressiu: és una conversió a les mediacions, en el nostre cas a la mediació històrica, a la mediació institucional, en definitiva, a la mediació eclesial. No es tracta d'una fascinació idíl·lica pels orígens, ni d'una consideració romàntica de la història i, menys encara, d'un camí d'embadaliment superficial amb els orípells, les estètiques, les jerarquies i estructures. Tampoc no és una decepció escandalosa o farisaica davant de corrupcions més o menys intolerables. És una recerca lúcida, apassionada i serena de la Veritat.

Els arians del s. iv és un estudi de les polèmiques arianes en què Newman, que és encara anglicà, va començar a descobrir l'autèntic rostre de l'Església, el valor sacramental de l'episcopat, el mal de la subjecció de l'Església al poder imperial, el *sensus fidei* (sentit de la fe) del poble fidel que va romandre en la recta creença davant de la major part de la jerarquia que oscil·lava a l'aire dels teòlegs al servei de la cort imperial. Més endavant, estudiant sant Atanasi, s'adonarà que la via media de l'anglicanisme equivalia a la postura del semiarianisme dels teòlegs de l'emperador... (vg. C. Laplana, *L'Església dels primers segles*).

A Oxford, l'any 1824 i 1825 Newman serà ordenat diaca i prevere anglicà. Exerceix el ministeri a la parròquia de Sant Climent i el 1828 serà el rector de Santa Maria. La seva dimensió pastoral és indistriable de la recerca intel·lectual que no era ni de laboratori ni de càtedra, sinó de trona i de ploma. És un pastor que pensa. En el sermó titulat «Els riscos de la fe», predicat el dia que complia trenta-cinc anys, hi diu: «Que cadascú dels que m'escolten es pregunti a si mateix: Què em jugo jo per la veritat de les promeses de Crist? (...) Em temo que, si ens posem a examinar-ho, trobarem que no ens vam proposar res, ni vam escollir res, ni renunciàrem a res, o no practiquem res del que ens hauríem proposat, realitzat, no realitzat, evitat, escollit, practicat igualment, si Crist no hagués mort i si no ens hagués promès la glòria». I segueix, referint-se als que s'autodenominen cris-

Guieu-me, Llum benigna. / M'envolten les tenebres. / Guieu-me endavant! / La nit és fosca i sóc lluny de casa. / Guieu-me endavant! / Guardeu-me en el camí. / No cal que vegi l'esdevenidor, / amb un sol pas n'hi ha prou, ara i aquí.

tians: «De joves, satisfan les seves concupiscències o, si més no, corren darrera les vanitats del món; amb el temps, aconsegueixen instal·lar-se en un negoci honrat o una altra forma de guanyar diners; després es casen i s'acomoden. Ja que els seus interessos coincideixen amb els seus deures, fan l'efecte de ser homes respectables i religiosos, i creuen ser-ho; es van conformant cada vegada més a les coses tal com son; comencen a experimentar un zel abrandat contra el vici i l'error, i miren de viure benvistos de tothom. És cert: aquesta conducta és correcta i digna de lloança. Només dic que no té necessàriament res a veure amb la religió». ¿Qui no hi descobreix, en el llenguatge i en el to, la veu abrandada i profètica, del pastor que denuncia l'aburgesament religiós dels seus fidels i de la seva església davant una societat com l'anglesa, que ja ha iniciat l'era industrial?

L'itinerari del pastor anglicà és apassionat en la recerca de la veritat, segueix els dictats d'una consciència docta i recta, i està atent a la realitat —als «signes dels temps» que diríem ara— abrandat en el seu zel pastoral i apuntant amb lucidesa vers on cal anar personalment i comunitàriament.

«Una segona reforma»

L'escala que condueix al mon interior, al castell interior, a la setena estança, al setè cel, a la ciutat celeste, a la nova Jerusalem «on hi ha moltes estances», és una manera de dir poètica i mística quin és l'horitzó i l'estació de terme, el lloc del repòs i de la plenitud. En el cas del reverend anglicà, estem parlant del camí cap a una segona con-

versió. En la vida o ascensió de John H. Newman hi ha una llarga escala amb molts esglaons i algun replà. Condueix a la sala noble, al tron de Déu U i Tri: seu de la saviesa, de la veritat i de la bellesa.

Seguint el P. Boix, diria que Newman, camí de la maduresa, va anar integrant els elements positius que, providencialment, va descobrir en les tres tendències teològiques que subsistien en l'anglicanisme: les del sector o tendència evangèlica (evangelisme protestant, terme de la seva primera conversió); les del liberalisme anglosaxó («Anava llicant cap al liberalisme del moment», dirà, referint-se a aquella posició de l'Església Alta que vinculava totalment la fe cristiana amb la fidelitat a la corona anglesa); la tendència «anglocatòlica», feta d'inquietud compartida amb el cercle d'amics i afany per escrutar la veritat des dels orígens. «La qüestió vital —dirà el mateix Newman— era com podríem protegir l'Església de ser liberalitzada, donada l'apatia regnant sobre el tema en molts llocs i l'estúpida alarma que es detectava en altres. Els autèntics principis d'eclesialitat semblaven radicalment en crisi i hi havia una gran indiferència en els ambients del clergat... Jo comparava l'Església, aquell poder ufanós i vigorós en els segles primers, amb la nostra Església Establerta [«oficial» d'Anglaterra], dividida, amenaçada i ignorant de la seva veritable força... Em deia a mi mateix: «Contempla aquest panorama i mira després aquell». Sentia afecte per la meua pròpia Església, però no tendresa; sentia desemparament davant el seu futur i ràbia i menyspreu per la seva perplexitat inerta [...] Pel que fa a deixar-la, aquest pensament mai no em va passar mai per la imaginació. Malgrat tot, sempre vaig mantenir la idea que existia alguna cosa més gran que l'Església Establerta, i aquesta cosa era l'Església Catòlica i Apostòlica, fundada des del principi, de la qual la confessió anglicana no era sinó l'òrgan i la presència local. Si no era això, l'Església Establerta no era res. Calia aplicar un tractament de xoc o d'una altra manera es perdria. Calia una segona reforma...»

En aquest replà de la seva ascensió es produeix un altre fet providencial. No és el primer ni el darrer. Em refereixo al seu viatge al sud d'Europa entre l'hivern de 1932 i l'estiu de 1933. Hi va viure una forta experiència interior reflectiva en el seu poema-pregària: «Guieu-

Del pas de la confessió anglicana (fervent, il·lustrada i liberal) a la confessió romana (barroca, tancada, jeràrquica i ascètica) cal destacar-ne la llibertat en el procediment, la fidelitat al punt de partença i la joiosa pau del punt d'arribada.

me Llum benigna. / m'envolten les tenebres. / Guieu-me endavant! / La nit és fosca i sóc lluny de casa. / Guieu-me endavant! / Guardeu-me en el camí. / No cal que vegi l'esdevenidor, / amb un sol pas n'hi ha prou, ara i aquí».

La conversió de Newman al catolicisme romà

El que sembla, el moment culminant del seu itinerari de fe, el seu camí d'acostament al catolicisme, és la publicació dels *Tracts for the Times* (petits fullets escrits entre 1833 i 1841 en els quals ell i altres del moviment van exposant els punts fonamentals de la fe cristiana, apostòlica i catòlica). El tret de sortida va ser el sermó en què l'amic John Keble advertia del perill «d'apostasia nacional». El terme va ser la prohibició del Tract número 90.

El llibre en què Newman aprofundeix el paper de l'Església en la fe cristiana és *Conferències sobre la funció profètica de l'Església* (1837), reeditat quaranta anys després amb el títol més general *La Via Mitjana de l'Església anglicana* (agraeix a Aureli Boix la lectura del manuscrit de la seva tesi doctoral sobre aquest llibre). Newman hi exposa amb un gran equilibri —encara no plenament catòlic— com la divina revelació ens arriba per mitjà de la tradició de l'Església, únic mitjà pel qual trobem l'autèntic sentit de la Bíblia. L'estiu de 1839, quan estava concentrat a prosseguir el seu estudi dels Pares, li va sorgir inesperadament —«com un espectre»— el primer dubte que l'anglicanisme separat del cos principal de l'Església visible fos en veritat el representant o successor de l'Església primitiva. Va superar aquell dubte amb algu-

nes teories que es poden llegir a l'*Apologia*. Però la situació no podia durar, més encara si les mateixes autoritats anglicanes desautoritzaven aquella renovació i l'obligaven a suspendre els *Tracts* el 1841.

S'havia retirat al llogaret veí de Littlemore per portar una vida d'oració, penitència i estudi, juntament amb alguns joves seguidors, entre els quals hi havia els primers membres del futur Oratori. El 1843 va renunciar al seu lloc de rector i va treballar en una altra de les seves grans obres, l'*Assaig sobre el desenvolupament doctrinal*, fins que l'octubre de 1845, amb prou feines acabat el llibre, va aprofitar la visita del futur beat Domenico Barberi perquè l'escoltés en confessió i rebés la seva professió de fe per la qual entrava en la plena comunió amb l'Església catòlica romana. Per amor a la veritat quedava aïllat de gairebé tota la seva família, de les antigues amistats, a més d'haver perdut els seus llocs de privilegi.

La conversió de Newman al catolicisme va ser un camí progressiu que va culminar un dia concret i en uns moments de suprema simplicitat: cal imaginar una cel·la petita, sense cap gràcia i qui sap si en un dia rúfol de tardor. Meriol Trevor ho descriu donant veu al P. Domenico: «Eren les onze de la nit. Em vaig situar al costat del foc per eixugarme—. [...] Es va obrir la porta i, quin espectacle per a mi veure als meus peus John Henry Newman demanant-me que l'escoltés en confessió i que l'admetés al si de l'Església catòlica! Allà al costat del foc va començar la seva confessió general amb gran humilitat i devoció. La confessió, abdicació i nova professió de fe catòlica va continuar l'endemà».

Newman mateix ho contarà així: «No és difícil imaginar que el moment abans de passar a l'acció sigui especialment ombrívol: els pensaments potser són confusos o no ens ve a la ment cap raó per a actuar, també pot pesar sobre nosaltres la terrible grandesa del pas que fem, sense cap percepció concreta de les seves conseqüències. Hi ha persones que prefereixen que les deixin soles en aquesta crisi; altres, en canvi, troben consol en la presència d'altres. Jo no vaig poder fer res més que tancar-me en la meva habitació i acotxar-me al meu llit».

Vet aquí el gran Newman convers. I l'endemà?

Més enllà dels rituals canònics, sacramentals i socials, la recepció de Newman a l'estança dels catòlics no va ser cap esdeveniment tele-

La proclamació del dogma de la Immaculada Concepció (1854), el *Syllabus errorum* publicat l'any mateix de l'*Apologia* (1864) i el Concili Vaticà I amb la infal·libilitat del papa... És admirable com el cardenal Newman roman en l'Església catòlica en temps difícils.

visiu, cap serial, però va representar un revulsiu de les consciències i un sotrac tant per a la gent de l'Església establerta, l'anglicana, com per a la confessió receptora, la romana. Amb una gran dosi d'humor, el mateix protagonista diu que no es va fer catòlic per la simpatia que li produïen els romans.

A. Boix explica que poc després, amb motiu de la presentació al bisbe o vicari apostòlic del districte central d'Anglaterra, Newman havia de plantejar com orientaria la seva activitat com a catòlic. Pensava fins i tot a mantenir-se reduït a l'estat laïcal, com alguns altres convertits provinents de la universitat, però el futur cardenal Wiseman va entendre que Newman i el seu grup més pròxim haurien de realitzar una missió pastoral dins del catolicisme romà anglès, llavors molt restringit i reservat després de segles de persecució. Els van cedir l'antic seminari catòlic, prop de Birmingham, on van establir la residència i l'anomenaren Maryvale (Vall de Maria). El mateix Nicolas Wiseman va suggerir la possibilitat que es preparessin per a formar una comunitat de l'Oratori de Sant Felip Neri a Anglaterra, com a marc idoni per a mantenir-se units i desenvolupar la seva tasca com a grup. Sense decidir res, al cap de pocs mesos anaren a Roma per a un període d'estudi; era el temps de deliberació.

Newman es va sotmetre a un nou baptisme i a una nova ordenació presbiteral (*sub conditione*) per si els sagraments que havia rebut i el ministeri que havia exercit dins l'anglicanisme no fossin del tot vàlids segons l'ortodòxia romana. Amb quina humilitat i amb quin fervor es va sotmetre a tots aquests condicionants! I va passar uns mesos a Roma estudiant teologia! Ironies de la història? Manies romanes? Fervors de neoconverts? Potser una mica de tot. Però es pot tenir la convicció que

Newman volia les coses ben fetes. Tot el que tenia de bon anglès —ge-niüt, intuïtiu i polemista— ho tenia també de *finezza* romana.

John Henri Newman sempre va tenir consciència d'haver de realitzar una missió al seu país. A l'hora de triar un estatus canònic per a ell i els seus companys —perquè aquest camí, cal dir-ho, no el va fer sol—, van considerar diverses possibilitats. Entre els diversos ordes religiosos va triar la més llatina de les congregacions: l'Oratori de Sant Felip Neri. El fundador, un florentinoromà del segle XVI és als antípodes del gentleman anglès. Neri va vendre els llibres acabats els seus estudis a la Sapienza i va fer cremar tots els seus escrits abans de morir. Neri era un romà amb un peu al carrer i un altre al confessional i Newman era un home de brega intel·lectual, de ploma i d'impremta. Sempre he sospitat, amb un punt d'ironia, que a l'anglès li devia resultar més fàcil prendre el te a les cinc de la tarda amb la llibertat que donen les constitucions de l'Oratori que no pas en cap altre orde religiós.

Una bona mostra del seu tarannà de neoconverts, que trenca, però, tots els esquemes del radicalisme que diuen que els és connatural, és aquesta exhortació a les congregacions mixtes que cità Benet XVI en l'homilia de beatificació: «Si els vostres sacerdots fossin àngels, germans meus, no podrien compartir amb vosaltres el dolor ni sintonitzar amb vosaltres, no podrien haver tingut compassió de vosaltres, sentir tendresa i ser indulgents amb vosaltres, com nosaltres podem fer-ho; uns sacerdots perfectes no podrien ser ni models ni guies, i no us haurien portat de l'home vell a la vida nova, com ells, que vénen d'entre nosaltres».

Una conversió a l'Església

La conversió de Newman és, en certa manera, una conversió a l'Església, sempre vulnerable i sempre apassionant. Del pas de la confessió anglicana (fervent, il·lustrada i liberal) a la confessió romana (barroca, tancada, jeràrquica i ascètica) cal destacar-ne la llibertat en el procediment, la fidelitat al punt de partença i la joiosa pau del punt

d'arribada. Qui sap si en el fons de la percepció de Newman no es va produir un debat entre la institució eclesial entesa com a poder i la institució de la fe entesa com a força! El camí de Newman és una conversió a la institució eclesial, la primitiva, l'evangèlica, l'apostòlica, que durant anys havia professat com a encarnada en un cristianisme imperfecte repartit entre les confessions cristianes. El seu procés de conversió és de l'evangelisme a l'anglicanisme com una «via media» i finalment a la romanitat que li ofereix més garanties de continuïtat apostòlica i de llibertat evangèlica.

No és el mateix veure la santa Església sotmesa a la reina d'Anglaterra i a les trifulgues polítiques de l'imperi que reconèixer el bisbe de Roma com a cap de la unitat catòlica i successor de Pere. Tot anglicà podia preguntar-se com era el cristianisme dels anglesos abans d'Enric VIII. Les culpes, exageracions, excessos i errors i corrupcions del papa de Roma i dels «papistes» no afegeix ni un gram de raó teològica al cisma anglès. Res no ens permet de creure que Newman anés sumant i restant pros i contres, avantatges i inconvenients dels diversos components de les confessions per triar la més impol·lut a o la més nítida, com qui fa un projecte comercial abans de tancar una operació. Tal com diu Martín Descalzo, al Newman d'Oxford les universitats romanes el repel·lien des del punt de vista científic; la religiositat dels italians xocava amb les seves maneres personals de devoció; el repel·lia la figura d'un papa Pius IX intransigent i hostil als avenços bíblics i teològics i obsessionat pel poder temporal i per enfortir el papat, que generava tan fàcilment l'antipapisme dels anglesos i dels protestants i lliurepensadors; i un Vaticà recelós de tot canvi amb una perfecta incapacitat per a crear res de positiu davant les necessitats dels temps... Tot plegat no sembla pas que afavorís gaire la decisió del seu pas agosarat.

El catolicisme anglès, des de sempre i encara avui, es mostra com a molt tradicionalista, encarcerat, conservador. Però mirat des d'un punt de vista volgutament positiu hom descobreix que ja abans del moviment d'Oxford els anglocatòlics pel fet de ser minoria, sempre malvista i maltractada, si no perseguida, són justament el sector progressiu i renovador enfront de l'oficialitat de la religió d'Estat. La con-

versió de Newman s'explica per la passió que desvetlla en ell la recerca de la Veritat que pugui haver-hi en la institució i que li permet de passar per alt, superar —no pas dissimular o ignorar— la seva vulnerabilitat. En el marc de la modernitat, superat *l'ancienne regime*, assumides les revolucions polítiques i industrials, una confessió religiosa és molt més lliure si pot fer gala de la «no tutela» dels poders civils.

Romandre dins la catolicitat

El darrer estadi de la conversió de Newman consistiria a romandre dins la catolicitat. M'explico. Mirant la biografia de Newman, ja catòlic, hom s'adona que des de la seva admissió a l'Església romana va viure tot el llarg pontificat de Pius IX (beat papa Pius IX, beat papa Joan XXIII, beat John H, Newman: ironies dels misteris del cristianisme!) elegit el 1846, l'any següent de l'admissió de Newman dins el catolicisme. Un pontificat del qual el Newman catòlic no era aliè, sinó que sabia que les mirades de mig Anglaterra i mig Roma estaven fixades en ell. La crisi del poder temporal del papa (fugida a Gaeta, 1848), la proclamació del dogma de la Immaculada Concepció de Maria (1854), el *Syllabus errorum* publicat l'any mateix de l'*Apologia* (1864) i el Concili Vaticà I amb el tema de la infal·libilitat del papa.... És admirable com el cardenal Newman roman en l'Església catòlica en temps difícils. La novetat del papa Lleó XIII, obert a la qüestió social i a la modernitat, costava d'imaginar encara. La lectura del final de l'*Apologia*, la Carta al Duc de Norfolk i els seus escrits i sermons dels darrers anys donant raó de com assumeix, des de la confessió romana, alguns dels punts més controvertits de la fe cristiana per part d'anglicans i reformats és una filigrana que culmina tota una vida.